

Konya'daki Selçuklu ve Osmanlı Medeniyetlerine Ait Camilerin Tasarım Tipolojileri Üzerine Bir İnceleme

Serhat Anıktar^{a1}, Şahika Özdemir^{b2,*}, Ahmet Kurnaz^{a3}

^a Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

^b Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul, Türkiye

Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi (2024) 6 (1): 26:35

<https://doi.org/10.47769/izufbed.1501879>

ORCID ¹ 0000-0002-7727-5331; ² 0000-0002-5762-1962; ³ 0000-0002-9536-870X

YAYIN BİLGİSİ

Yayın geçmişi:

Gönderilen tarih: 15 Haziran 2024

Kabul tarihi: Ağustos 2024

Anahtar kelimeler:

Tasarım tipolojisi,

İç mekân tipolojik analiz,

Konya'daki Osmanlı Camileri,

Konya'daki Selçuklu Camileri.

ÖZET

Prehistorik dönemden itibaren önemli bir kent olan Konya, farklı medeniyet katmanlarının üst üste binmesiyle günümüzdeki kimliğine ulaşmıştır. Bu medeniyet katmanlarının mimari izleri bağlamında; Selçuklu başkenti olan Konya kentinin nasıl geliştiği, farklı medeniyetlerin izlerinin günümüzdeki birlikteliği, kentin mimari kimliğinin tipolojik analizlerinin yapılması, üst ölçekten yapı ve detay ölçeğine kadar belgelenmesi önem kazanmaktadır. Tarihsel süreçte kentin kazandığı kimlik günümüzde devam eden yapılaşma çalışmaları ile değişmektedir. Günümüz ihtiyaçlarına bağlı olarak yapılan düzenlemeler ile geleneğimizi yansıtan kültürel mirasın korunması problemi ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu mirasın korunması ve medeniyetimize ait yeni yapıların tasarımında bir rehber oluşturulması amacıyla, bütünsel bir çalışma kapsamında, Konya'da belirlenen Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerine ait camiler mevcut yakın çevreleriyle birlikte analiz edilmiş, fotoğraflarla belgelenmiş, plan, cephe ve iç mekân tasarım tipolojilerinin analizi yapılmıştır. Tipoloji, sadece sınıflandırma ve istatistiksel bir süreç olmayıp, binaların fiziksel özelliklerini ve kat planlarını analiz ederek bir dizi tipolojiye indirgeyerek biçimsel sonuç hedeflerine yönelik bir süreçtir. Bu nedenle tipolojik analiz çalışmaları önem taşımaktadır. Özellikle Konya dış kale içerisinde yer alan ve kentin merkezinin oluşmasına etki ettiği bilinen Selçuklu ve Osmanlı yapılarının bu çalışmayla geleceğe korunarak taşınması adına bir farkındalık yaratacağı savunulmuştur.

A Review of Design Typologies of Mosques of Seljuk and Ottoman Civilizations in Konya

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 15 June 2024

Accepted: August 2024

Key words:

Design typology,

Interior space typological analysis,

Ottoman Mosques in Konya,

Seljuk Mosques in Konya.

ABSTRACT

An important city since prehistoric times, Konya has acquired its current identity through the overlap of different layers of civilization. In relation to the architectural imprints of these layers of civilization. It is important to document how the Seljuk capital Konya developed, the coexistence of various traces of civilization today, and the typological analysis of the architectural identity of the city, from the upper floors to the structural and detailed scale. The city's identity in the historical process is changing with today's construction work. With regulations tailored to today's needs, we are faced with the problem of protecting cultural heritage that reflects our traditions. In order to protect this heritage and to create a guide in the design of new buildings of our civilization, within the scope of a holistic study, the mosques of the Seljuk and Ottoman civilizations in Konya were analyzed together with their existing surroundings, documented with photographs, and their plan, facade and interior design typologies were analyzed. This study will raise awareness in order to preserve and transport the Seljuk and Ottoman structures, especially those located within the outer castle of Konya and known to have influenced the formation of the city center, to the future.

1. Giriş

İpek Yolu'nun Kervan Yolu üzerinde yer alan Konya, coğrafi özellikleri nedeniyle Anadolu Selçuklu devletinin başkenti

olarak önemini uzun zamandan beri koruyan bir şehir olarak Anadolu'da Türk-İslam kültür ve sanatının en önemli ana merkezlerinden biri olmuştur (Baykara, 1998). Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Konya, doğudan

*Sorumlu yazar.

E-mail adresi: sahika.ozdemir@izu.edu.tr (Şahika Özdemir)

batıya ve kuzeyden güneye uzanan ticaret yollarının kesiştiği bir kavşak noktası olması bakımından dönemin en önemli ticaret merkezlerinden biridir. Selçuklulardan önceki Asurlular, Hititler, Persler ve diğer birçok uygarlığın yanı sıra, Orta Asya'dan uzanan İpek Yolu gibi, Romalıların 'Kral Yolu', Hıristiyanların Hac Yolu, Bizans askeri ve ticaret yolları Konya'dan geçmektedir. Tarihsel süreç içerisinde sürekli gelişen bu yollar, hacıların, habercilerin, yolcuların ve orduların varmak istedikleri menzillere ulaşmasını sağladığı gibi yerleşimin olmadığı ıssız yerlerdeki kervansarayları da kazandırmıştır (Dursun ve Duran, 2018).

Dönemin yerli ve yabancı kaynakları ile günümüz araştırmacıları, Selçukluların eserlerinin sanatın her alanında zirveye ulaştığını teyit etmektedir. Bu medeniyet birçok seçkin usta yetiştirmiştir. Selçukluların dini ve sivil eserleri, mimari üslubu, kullanım amaçları ve estetik görünüşleriyle korunması gereken anıtsal yapılardır. Şaşırtıcı bir şekilde, Selçuklulardan kalan eserler bize Selçuklu sanatçılarından çıraktan ustaya cesaret, refah ve mutluluk içinde yaşadıklarını kanıtlamaktadır (Çini, 2019).

Anadolu Selçuklu mimarisi yapı tipleri, malzeme, tasarım ve süsleme açısından kendine has özelliklere sahiptir. Bu özellikler, İslam öncesi Türk sanatı ile büyük Selçuklu sanatının etkisiyle Anadolu'da üretilen başarılı sentez olarak tanımlanabilir (Karpuz, 2001).

Konya'da özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde inşa edilen anıtsal yapılar kültürel miras niteliğindedir. Kentin mimari kimliğini oluşturan bu yapıların karşılaştırmalı tipolojik analizlerinin yapılması ve üst ölçekten yapı ve detay ölçeğine doğru belgelenmesi önemlidir. Bu amaçla günümüzde mevcut olmayan dış kale sınır olarak kabul edilmiş ve Selçuklu katmanında önem kazanan şehir merkezindeki Selçuklu ve Osmanlı yapıları tespit edilmiştir. Tespit edilen yapıların yakın çevresi ile birlikte üst ölçekten detay ölçeğine kadar tipolojik analiz çalışmaları yapılmıştır. Bu yapıların tipolojik analizlerle karşılaştırılması da kültürel mirasın korunması açısından önemlidir.

Çalışma kapsamında Konya'da seçilmiş camilerde yapılan analizler sonucunda iç mekân kullanımının önemi de vurgulanmıştır. Bu çalışmada Konya'da tespit edilen Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerine ait camilerin iç mekân incelemeleri çizim ve fotoğraflarla belgelenmiştir. Seçilen camilerin duvar, tavan ve zemin kaplama malzemeleri, iç dekorasyon ve süslemeleri, merdiven tipi, mihrap ve minber ile kapı ve pencere tipi iç mimari özellikleri bağlamında incelenmiştir. Seçilen camilerin dış kale içerisinde olması, şehir merkezinde yer alıyor olması Konya'nın taşıdığı kültürel mirası aktaracak olması sebebiyle seçim sebeplerinin başında gelmektedir.

Çalışmanın 2. Bölümünde kuramsal çerçeve olarak Selçuklu ve Osmanlı dönemi mimarisinden bahsedilmiş, camiler ve mescitler özelinde literatür taraması yapılmış ve Konya özelinde bu konular anlatılmıştır. 3. Bölümde tipolojik analiz olarak hangi analizlerin yapılacağından bahsedilip, 4. Bölümde alan çalışması tipolojik analizlerle detaylı bir şekilde anlatılmış ve bulgular verilmiştir. 5. Bölümde çalışmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

2. Kuramsal Çerçeve

Anadolu'da Selçuklular döneminde saraylar, camiler, mescitler, imaretler, hanlar, hamamlar, hastaneler, medreseler, türbeler, kubbeler, çeşmeler, sebiller, kervansaraylar ve

kaleler olmak üzere yüzlerce eser inşa edilmiştir. Selçuklu dönemine ait eserler, ağırlıklı olarak o dönemin başkenti olan Konya'da bulunmaktadır (Kuban, 2002).

Konya, Anadolu'da kervan yolları ve İpekyolu üzerindeki konumu, coğrafi özellikleri ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olarak önemini uzun yıllar boyunca korumuş bir şehirdir. Konya "pay-i taht" olduğundan "Dârü'l- Mülk" unvanıyla anılmış ve Anadolu'da Türk- İslâm kültür ve sanatının en önemli ana merkezlerinden biri olmuştur (Baykara, 2002).

Konya'nın kentsel yerleşim nüvesi, Alaeddin tepesi olarak adlandırılan höyüktür. Tarihi süreç içerisinde Konya, tek merkezli bir kent olarak gelişme göstermiştir. Kentin merkezini Alaeddin Tepesi ve çevresi oluşturmaktadır. Alaeddin Tepesi ile Mevlana Külliyesi arasında yer alan tarihi kent merkezi, tarihi kimliğinin yanı sıra, halen merkez işlevlerinin yoğun olarak bir arada bulunduğu, kent içinde ulaşılabilirliği en yüksek olan alandır (Ter ve Özbek 2005).

Anadolu Selçuklu mimarisinin ilk zamanlarında yapı boyutları, mekânlar ve cephe tasarımında estetik oranlardan bahsetmek mümkün değildir. 13. yüzyılda medreseler, türbeler ve kervansaraylar yavaş yavaş kompozisyonları ve oranları ile karakterize edilmiştir (Baş, 2006).

Selçuklu mimarisi, mekânsal düzenleme açısından, Asya mimarisinin geleneksel düzenlemesi ile uyumlu, 'iç tarafa bakan' merkezi planlı bir yapıya sahiptir. Avlunun etrafına eyvan ve gerekli yerler sıralanmıştır. Selçuklu yapılarında orantı (cephe elemanları arasındaki ilişkiler) ve modüler (ölçü birimleri) boyutlarla ilgili çeşitli özelliklerin varlığına dikkat çekilmiştir (Özakın, 1998).

Anadolu Selçukluları, 13. yüzyıl Anadolu'sunun mekânsal etkilerini zenginleştiren yapı tipleri, anıtsal taş yapıları ve süslemeleriyle mimarlık alanında birçok eser bırakmışlardır. Bu dönemde yapılan tek kubbeli camiler ise Selçuklu anıtsal yapıları arasında geri planda kalmıştır. Ancak bu yapılar, farklı tasarım evrimlerini içerdikleri için Selçuklu mimarisi ve süslemesinin anlaşılmasında ayrı bir öneme sahiptir. Bu sınırlı sayıdaki yapı, kent organizasyonunda başka bir düzeyi temsil etmektedir. Büyük memurların ve zenginlerin büyük camiler yapma arzusu bu camilerde kendini gösterir. O dönemde büyüyen tüccar sınıfının sosyal statüsünü vurgulayan bir mimari üslubun olduğu söylenebilir. Mescit, mahallenin zenginleri tarafından yaptırıldığı anlaşıldığı için aynı kişilerin yaşadığı bölgeden adını almıştır. Bir caminin ve bir mahallenin aynı isme sahip olduğu durumlar mevcuttur (Özakın, 1998).

Tek kubbeli mescitler, mahalle aralarında inşa edilmiş küçük boyutları 4.70 m. ile 8.25 m. arasında değişen kare veya kareye yakın planlı, üzeri kubbe ile örtülü yapılardır. Özakın (1998), bu mescitleri plan yapılarına göre üç grupta incelemiştir;

- Tek mekânlı,
- İki mekânlı (giriş bölümü yarı açık mescitler, giriş bölümü kapalı mescitler, giriş bölümü olduğu bilinen özgün biçimi belirsiz mescitler, giriş bölümü türbeli mescitler)
- Üç mekânlı mescitler (Özakın, 1998).

Karpuz (2001) ise plan şemalarına göre mescitleri farklı üç grupta incelemiştir.

- Kubbe ile örtülü kübik bir harimden oluşanlar (Konya Sakahane Mescidi),
- Kubbeli harimin önünde bir ön mekânı olanlar (Konya Taş, Başarabey Mescitleri). Ön mekânda bir revak

veya minare bulunur.

• Kubbeli harimin önünde veya yanında türbe ya da tekke odası bulunanlar (Konya Tahir ile Zühre, Beyhekim Mescitleri) (Karpuz, 2001).

Kubbeyle örtülü kübik bir harimden oluşan tek mekânlı mescitlerin çoğunluğu 13. yüzyılın ilk yarısında, sadece iki yapı 13. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Bunlar Abdülmümin ve Abdülaziz Mescitleridir.

İki mekânlı olarak harim ve medhalden oluşanlarda, ana mekânın önüne ikinci bir ön mekân eklendiği görülmektedir. 13. yüzyılda tek kubbeli strüktüre dayalı yapı; biçimsel olarak kendi içinde bir bütün oluşturmaya karşın, kubbe boyutları henüz geniş bir mekânın örtüsü olabilecek niteliğe erişemediğinden sınırlı bir ibadet yapısı durumundadır. Bu nedenle kubbeli ana mekânın önüne giriş bölümü olarak kullanılan ikinci bir mekân eklenmektedir (Turan, 2018). Kubbeli harimin önünde bir ön mekânı bulunan mescitlerde bu bölüm kapalı veya yarı açık bir mekândan oluşabilmektedir. Kapalı veya yarı açık şekilde tasarlanan bu mekânlar son cemaat yerinin ilk örnekleridir. İki mekânlı olarak harim ve türbeden oluşanlarda ise tek örnek Cemal Ali Dede Mescidi'dir. Harim bölümünün batısında bulunan türbenin girişi, harim bölümünden bağımsız ve kuzey yönündedir.

Üç mekânlı olarak tasarlananlar ise üç grup altında incelenmiştir. Harim, türbe ve medhalden oluşan, harim, medhal ve minareden oluşan, harim, medhal ve harim bölümüne ek ikinci bir mekândan oluşan mescitlerdir (Çağlar, 2018).

Osmanlı mimarisinin klasik dönemi Mimar Sinan'ın yapılarıyla tanımlanarak, dönemin onunla biçimsel potansiyelinin en üst seviyesine ulaştığı kabul edilmektedir. Osmanlı mimari üslubunun asıl özelliği, merkezi tümel mekân olgusudur. İslam cami mimarisinde, küçük mescitler dışında, buna paralel doğrultuda gelişme gösteren başka bir gelenek yoktur. İslam tarihinin geç dönem bölgesel üslupları içinde, orta çağ klişelerinden bu kadar uzaklaşan başka bir üslup da yoktur. Mimarın esas amacı bu bölünmez merkezi kubbeli mekân olunca, tüm mimari öğeler bu bütünlüğü gerçekleştirecek tasarımı ortaya çıkarmak için kullanılmıştır. Mimar Sinan'ın tasarım kabiliyeti bu bütünleşmiş mekân sorgusuna her eserinde farklı bir yanıt almasıyla kendini göstermiştir. Osmanlı mimarisi, cami ve diğer yapılarda homojen bir karaktere sahiptir. 15. yüzyıldan sonra taş çoğunlukla tek yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Mütevazı silmeler, alt katlarda düz, üstte kemerli pencereler, daima kubbe olan üst örtü, az girintili ve birkaç sırayı geçmeyen mukarnas ile süslenmiş taş kapılar, etki gücünü mimari kompozisyonun bütünlüğünden alan kütleli, yalın bir mimari üslup yaratmıştır. İşlevi gerektirdiği zaman biçim kaygısını ikinci plana atan bu yaratıcı mimarinin içeriği küp, prizma, küre ve silindirik gibi basit geometrik şekillerden oluşmaktadır. 15. yüzyıldan sonra, Orta çağ Türk mimarisinin taş oyma, çini mozaik, gibi bezeme tekniklerini yapıların dışında kullanmaktan vazgeçmiştir (Karpuz, 2001).

Konya Dış kale içerisinde olan önemli Selçuklu dönemi yapıları, Alaeddin Camii, İplikçi Camii ve Mevlâna Türbesi'dir. Bu döneme ait Alaeddin Camii'nin duvar işçiliği kesme taş, tuğla ve devşirme malzemeden olup, doğu cephesindeki cümle kapısında ve cephelerde kitabelerde görülmektedir.

Dış kale içinde yer alan Klasik Osmanlı dönemi yapıları

Şerafettin Cami, Selimiye Cami ve Mevlana Külliyesi'nin Semahane, Mescit, Derviş hücreleri, Sinan Paşa, Hasan Paşa, Fatma Hatun ve Hürrem Paşa türbeleri ekleridir. Baş (2006)'a göre Şerafettin ve Selimiye camileri, klasik Osmanlı dönemi merkezi kubbeli camilerinin İstanbul dışındaki en önemli temsilcileridir. Her iki camide de merkezi kubbe yarım kubbe ile güneye doğru uzanırken, Şerafettin Camii'nde Selimiye Camii'nin aksine mihrap nişinin bulunduğu kısım dışa doğru uzanmaktadır (Çağlar, 2018).

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde inşa edilen, özellikle dış kale içerisindeki cami ve mescitler medeniyetimiz şehir morfolojisinin oluşmasını sağlarken plan, kesit ve cephe özellikleriyle de ayrı bir tipoloji oluşturur.

3. Metodoloji

Tipoloji, sadece bir sınıflandırma ve istatistiksel süreçten daha fazlasıdır, binaların fiziksel özelliklerini ve kat planlarını analiz ederek ve bunları bir dizi tipolojiye indirgeyerek biçimsel sonuç hedeflerine yönelik bir süreçtir. Bu bağlamda Konya merkezi, dış kale içinde yer alan Selçuklu ve Osmanlı cami ve mescitleri tespit edilerek tipolojik analizleri yapılmıştır. Yapılar belirlenirken merkezdeki önemli aksların oluşmasına neden olmuş yapılar ve mahalle içlerinde yer alan ancak çok bilinmeyen nitelikli Selçuklu mescit yapıları olmalarına dikkat edilmiştir.

Belirlenen yapıların çizilmiş olan plan, kesit ve görünüşlerinin yer aldığı dosyalar Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden temin edildikten sonra plan, kesit ve görünüşlerin belirlenen lejanta uygun renklendirilmesi yapılmıştır. Yapı-bahçe, yapı-sokak, bahçe-sokak ilişkilerini analiz etmek amacıyla uçangöz (drone) ile yapıların yukarıdan görüntülenmesi yapılmış, mevcut durumları tespit edilmiştir. Konya hâlihazır paftalarının yer aldığı dosya üzerinde yapıların planları işlenmiş, görüntüleme çalışmaları sonucunda ortaya çıkan mevcut durumuna uygunluğu kontrol edilmiştir. Yine fotoğraflar ve yapı çevresinde alınan ölçümler ışığında kesitlere mevcut yakın çevreleri işlenerek çizimler revize edilmiştir. Revize edilen plan ve kesitler üzerinden oransal tipolojik analizler ve yakın çevre analizleri yapılmıştır.

Çalışma kapsamında Konya'nın dış surlarında yer alan camilerin iç mekanları incelenmiştir. Camilerin özgünlüğünü koruyan iç unsurlar, günümüze ulaşmamış unsurlar ve camilerin mevcut durumu üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın amacı, tarihi yapıların kullanımı sırasında iç mekanlarda değer kaybına neden olan unsurları ortaya çıkarmak ve tarihi yapıların iç mekanını korurken kullanılmasının önemini vurgulamaktır. Ayrıca belirlenen dönemlere ait yapıların tipolojik tasarım ölçütlerini çıkarmak da amaçlar arasındadır. Bu bağlamda seçilen örnekler, dışarıdan korunaklı görünen yapıların içeride ne ölçüde değiştiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Tipolojik analizlerde kullanılan kriterler de camilerin şu anki kullanımında hala kullanılan iç mekan öğeleri, plan şemaları ve plan şema öğeleri olarak belirlenmiştir.

Belirlenen yapılar aşağıda alfabetik olarak belirtilmiştir:

- Abdülaziz Mescidi
- Alaeddin Camii
- Aziziye Camii
- Beyhekim Mescidi
- Bulgur Tekke Mescidi
- Hacı Hasan Mescidi
- Hoca Hasan Mescidi

- İplikçi Camii
- Kadı İzzettin Mescidi
- Kapu Camii
- Piri Mehmet Paşa Camii
- Sahip Ata Camii
- Şekerfuruş Mescidi
- Selimiye Camii
- Şems Tebrizi Camii
- Şerafeddin Camii
- Tahir ve Zühre Mescidi
- Tercüman Mescidi

4. Çalışmanın Bulguları

Selçuklu Mescit yapıları incelendiğinde 4 tanesinin (Şekerfuruş, Tercüman, Abdülaziz, Erdemşah Mescitleri) kare planlı, tek mekânlı ve üzeri kubbe ile örtülü olduğu görülmüştür. Bu mescitler ayırık nizam yapılar olmakla birlikte yakın çevrelerinde yeşil alanlı veya yeşil alansız bir bahçe bulunmaktadır. Bahçelerin çoğu korunaklı durumdadır (Şekil 1 ve 2).

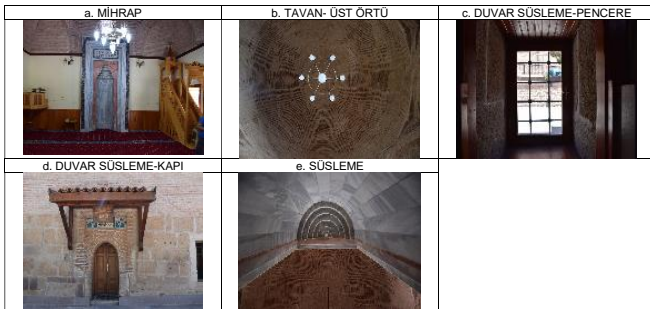

Şekil 1. Tercüman Mescidi (sol), Şekerfuruş Mescidi (orta), Abdülaziz Mescidi Fotoğrafları (sağ) (Kişisel arşiv)

Şekil 2. Tercüman Mescidi (sol), Şekerfuruş Mescidi (orta), Abdülaziz Mescidi Planları (sağ) (Kişisel arşiv)

Şekerfuruş Mescidi'nin malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Cephesi yarı taş yarı tuğla malzemedir. Yapıda geometrik ve bitkisel süslemeye yer verilmemiştir (Şekil 3e). Mukarnas bulunmamaktadır. Giriş kapısı çini ve mozaik kaplanmıştır (Şekil 3d). Mihrap önceden çini mozaik kaplı iken şu anda hiçbir iz kalmamıştır (Şekil 3a). Kubbeeye geçişi sağlayan tromplar mevcuttur (Şekil 3b).

Şekil 3a, 3b, 3c, 3d, 3e. Şekerfuruş Mescidi (Kişisel arşiv)

Tercüman Mescidi'nin mihrabı ve minberi ahşap olup orijinal değildir (Şekil 4a, 4b). Ahşap kapı detaylarına ve sivri kemerli pencerelere sahiptir (Şekil 4c, 4d).

Şekil 4a, 4b, 4c, 4d. Tercüman Mescidi (Kişisel arşiv)

Selçuklu Mescit yapılarından 2 tanesi (Hoca Hasan ve Kadı İzzettin Mescitleri) ve Selçuklu Camii yapılarından 2 tanesinin (Sahip Ata ve İplikçi Camii) iki mekânlı olduğu görülmektedir. Sahip Ata Camii ve Hoca Hasan Mescidi kare planlı, İplikçi Camii ve Kadı İzzettin Mescidi ise dikdörtgen planlıdır. Hoca Hasan Mescidi'nin üstü kubbe, Kadı İzzettin Mescidi ve Sahip Ata Camii ise kırma çatı ile örtülüdür. İplikçi Camii düz çatı ile örtülüdür. Bu mescitler ve camiler ayırık nizam yapılar olmakla birlikte Kadı İzzettin Mescidi ve Sahip Ata Camii'nin yakın çevresinde yeşil alanlı ve sert zeminli bir bahçe bulunmaktadır. Binaların girişleri korunaklı bahçeden sağlanmaktadır. İplikçi Camii ve Hoca Hasan Mescidi'nin korunaklı bahçesi yoktur. Binaların girişleri sokaktadır (Şekil 5 ve 6).

Şekil 5. İplikçi Camii (sol üst), Hoca Hasan Mescidi (sağ üst), Kadı İzzettin Mescidi (sol alt) ve Sahip Ata Camii (sağ alt) Fotoğrafları (Kişisel arşiv)

Şekil 6. İplikçi Camii (sol üst), Hoca Hasan Mescidi (sağ üst), Kadı İzzettin Mescidi (sol alt) ve Sahip Ata Camii Planları (sağ alt) (Kişisel arşiv)

Kadı İzzettin Camii minberi mermerden çini süslemeli (Şekil 7b), mihrabı ahşap motiflidir (Şekil 7a). Tavan ahşap kaplı ve sütunlar üzerine oturmuştur (Şekil 7c). Pencere açıklıkları dikdörtgendir. Duvarlar düz beyaz boyanmıştır (Şekil 7d).

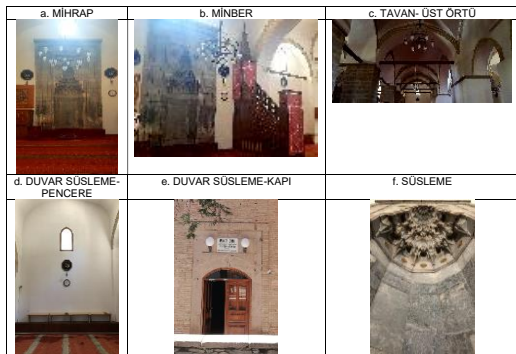
Şekil 7a, 7b, 7c, 7d. Kadı İzzettin Mescidi (Kişisel arşiv)

Sahip Ata Camii taş, tuğla ve çini süslemelerle Anadolu'nun ilk çifte minerali taç kapısına sahip olduğu gibi, yine eski camiden kalan mozaik çinili mihrabıyla dikkat çeker (Şekil 8a, 8d). Mihrap aynı zamanda mukarnaslıdır. Mihrap nişinin içinde çokgenlerin kesişmesinden geçme motifler oluşur (Şekil 8e).

Şekil 8a, 8b, 8c, 8d, 8e. Sahip Ata Camii (Kişisel arşiv)

İplikçi Camii aslını koruyamamış ve birçok kez restore edilmiştir. Caminin duvarları kesme taş ve tuğladan yapılmıştır. Pencere düzenli olarak duvarlara dizilmiş ve oda parlak bir şekilde aydınlatılmıştır (Şekil 9d). Girişten sonraki yan odalar çapraz tonozlarla, mihrap duvarına bitişik nef beşik tonozlarla örtülmüştür. Giriş ile mihrabı birleştiren aks üzerindeki üç nef boyunca uzanan üç kubbe, caminin yerleşim planına ilginç bir görünüm kazandırmaktadır (Şekil 9c). Bugün alçı dükkanda, XIX. Orijinal sunak, 19. yüzyıldan kalma Barok süslemeli sunağın altındadır. Orijinal mihrap Anadolu Selçuklu sanatının en eski örneklerinden biridir (Şekil 9a).

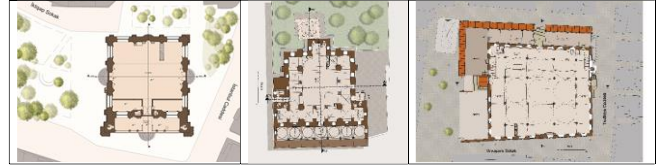

Şekil 9a, 9b, 9c, 9d, 9e, 9f. İplikçi Camii (Kişisel arşiv)

Osmanlı Camii yapılarından 3 tanesinin (Kapu, Şerafettin ve Aziziye Camileri) iki mekânlı olduğu görülmektedir. Aziziye ve Şerafettin Camii kare planlı, Kapu Camii ise dikdörtgen planlıdır. Aziziye ve Şerafettin Camii'nin üzeri kubbe, Kapu Camii kırma çatı ile örtülmüştür. İplikçi Camii düz çatı ile örtülmüştür. Bu camiler ayrı nizam yapılar olmakla birlikte camilerin yakın çevresinde yeşil alanlı veya sert zeminli bir bahçe bulunmamaktadır. Yapıların girişleri meydandadır. Kapu Camii'nin girişi sokaktadır (Şekil 10 ve 11).

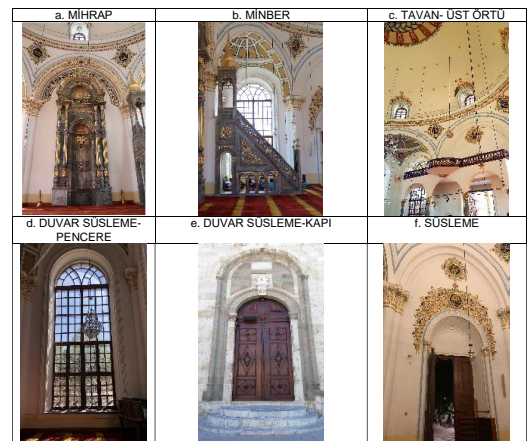

Şekil 10. Aziziye (sol), Şerafettin (orta) ve Kapu Camii (sağ) Fotoğrafları (Kişisel arşiv)

Şekil 11. Aziziye (sol), Şerafettin (orta) ve Kapu Camii (sağ) Planları (Kişisel arşiv)

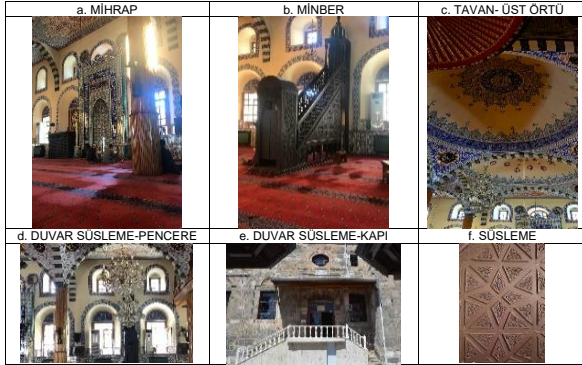
Aziziye Camii, klasik Osmanlı ve Barok mimari üsluplarını harmanlayan bir camidir. Aziziye Camii 19. yüzyıl Türk mimarisine hakim olan üsluptur. Ancak Osmanlı mimarisinin belirli bir üslubuna dahil edilemediği için çeşitli yeniliklere uğramış bir yapıdır. Yapı, her cephede büyük kemerli pencerelerle aydınlatılmaktadır (Şekil 12d). Mihrap ve minber mavimsi mermerden olup yörede Konya Göktaş olarak anılır (Şekil 12a, 12b). Özellikle mihrap kapısında mükemmel bir hattatın kitabesi bulunmaktadır (Şekil 12a).

Şekil 12a, 12b, 12c, 12d, 12e, 12f. Aziziye Camii (Kişisel arşiv)

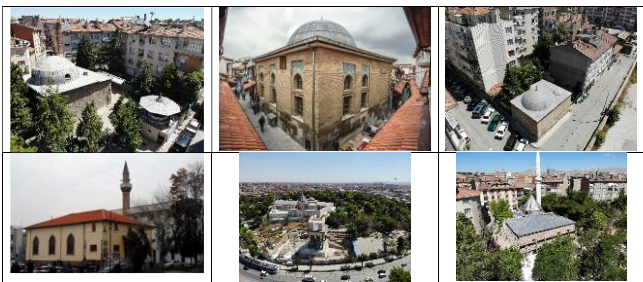
Kapu Camii, kare plan üzerine yığılmış kesme taşlardan yapılmış ve üzeri değişik çaplarda sekiz kubbe ile örtülmüştür (Şekil 13c). Doğu, Batı ve kuzey yönlerinde ikinci kat mahfilleri ve giriş kapıları vardır. Kuzeyinde on mermer sütunu son cemaat yeri ve batısında şadırvanı vardır.

Minarenin alt kısmı taş, şerefeden yukarı kısmı tuğladır. Kapu Camii, Osmanlı döneminde Konya'da yapılmış en büyük camidir. Kesse taştan inşa edilen cami, klasik Osmanlı cami mimarisi özelliklerini taşımaktadır. Mihrabı taş, minberi ahşaptan ve sadedir (Şekil 13a, 13b).

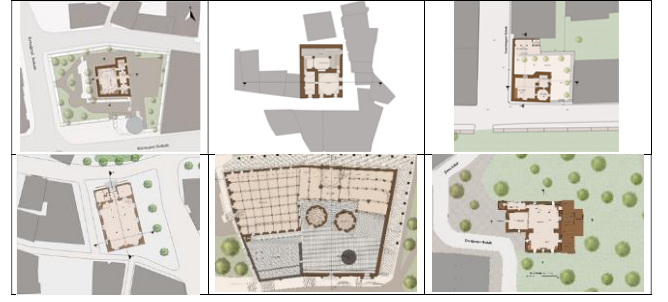

Şekil 13a, 13b, 13c, 13d, 13e, 13f. Kapu Camii (Kişisel arşiv)

Selçuklu Mescit yapılarından 4 tanesi (Hacı Hasan, Beyhekim, Bulgur Tekke, Tahir ve Zühre Mescitleri) ve Selçuklu Camii yapılarının 2 tanesinin (Alaeddin ve Şems Tebrizi Camii) üç mekânlı olduğu görülmektedir. Beyhekim, Bulgur Tekke, Tahir ve Zühre Mescitleri kare, Şems Tebrizi Camii ve Hacı Hasan Mescidi ise dikdörtgen planlıdır. Alaeddin Camii organik bir plana sahiptir. Beyhekim, Bulgur Tekke, Tahir ve Zühre Mescidi'nin üstü kubbe, Şems Tebrizi Camii ve Hacı Hasan Mescidi kırma çatı ile örtülüdür. Alaeddin Camii karmaşık çatı sistemi ile örtülüdür. Bulgur Tekke Mescidi dışındaki yapılar ayrı kuzam yapılarıdır. Beyhekim, Tahir ve Zühre Mescitlerinin yakın çevresinde yeşil alanlı veya sert zeminli bir bahçe bulunmaktadır. Binaların girişleri korunaklı bahçeden sağlanmaktadır. Şems Tebrizi Camii ve Hacı Hasan Mescidi'nin korunaklı bir bahçesi yoktur. Binaların girişleri sokaktadır. Alaeddin Camii ise Alaeddin Tepesi'nde ve iç kalenin merkezinde yeşil alanlarla çevrilidir (Şekil 14 ve 15).

Şekil 14. Beyhekim (sol üst), Bulgur Tekkesi (orta üst), Tahir ve Zühre (sağ üst), Hacı Hasan Mescitleri (sol alt) Alaeddin (orta alt), Şems Tebrizi Camileri (sağ alt) Fotoğrafları (Kişisel arşiv)

Şekil 15. Beyhekim (sol üst), Bulgur Tekkesi (orta üst), Tahir ve Zühre (sağ üst), Hacı Hasan Mescitleri (sol alt) Alaeddin (orta alt), Şems Tebrizi Camileri (sağ alt) Planları (Kişisel arşiv)

Osmanlı Camii yapılarından 2 tanesinin (Piri Mehmet Paşa ve Selimiye Camileri) üç mekânlı olduğu görülmektedir. Bu camiler kare planlıdır. Bu camilerin üzeri kubbe ile örtülüdür. Bu camiler ayrı kuzam yapılar olmakla birlikte korunaklı bir bahçeleri yoktur. Selimiye Camii'ne meydandan girilmektedir (Şekil 16).

Şekil 16. Piri Mehmet Paşa Camii Planı (Kişisel arşiv)

Hacı Hasan Camii, taş ve moloz taştan uzun dikdörtgen bir kaide üzerindedir. Düz çatı ile örtülüdür (Şekil 17c). Mihrabı mermer, minberi ise ahşaptır (Şekil 17a, 17b). Pencereleri sivri kemerle bitirilmiştir (Şekil 17d). Tavanda ahşap geçmelerle motifler yapılmıştır (Şekil 17c).

Şekil 17a, 17b, 17c, 17d, 17e, 17f. Hacı Hasan Mescidi (Kişisel arşiv)

Beyhekim Camii, kubbeli bir ibadet alanı ve bitişik üç bölümden oluşmaktadır. Caminin ana girişi, farklı şekil ve büyüklükteki iki pencere arasında açılmaktadır (Şekil 18c). Caminin doğu cephesi çok özenle yontulmuş taştır ama çok sade işlenmiştir. Caminin en baskın merkezi çinili mihraptır. Üzeri sarkıtlı, yanlarında iki sütuncenin yer aldığı profilli bir niş mihrabı çerçevelemektedir (Şekil 18a). Mozaik çini

teknğinde panolarla kaplanmış bu eser 19. yüzyıla tarihlenmektedir ve 19. yüzyılın sonunda Berlin Müzesi'ne kaçırılmıştır.

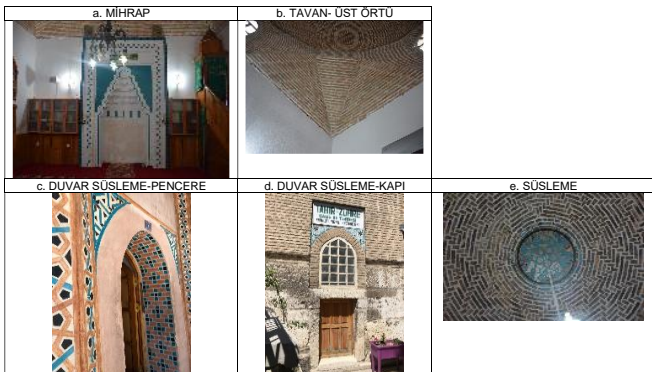
Şekil 18a, 18b, 18c. Beyhekim Mescidi (Kişisel arşiv)

Bulgur Tekke Mescidi'nin alt kısmı kesme taştan, üst kısmı tuğladan yapılmıştır. Mabed yüksekcedir. Sağ tarafın altında dükkân, kible tarafının altında ise çeşme ve su dağıtım noktası bulunmaktadır. Mihrap önü 70 cm yükseltilmiştir (Şekil 19a). Mihrabın sağında ve solunda eski zeminden 2'şer m. yükseklikte iki adet taş çerçevesi kapısı vardır.

Şekil 19a, 19b, 19c, 19d, 19e, 19f. Bulgur Tekke Mescidi (Kişisel arşiv)

Tahir ve Zühre Camii tuğla kubbe olarak inşa edilmiştir (Şekil 20b). Mescidin doğu tarafında küçük bir tuğla mozaik portal, çapraz kubbeli bir dehlize geçer ve oradan mescide bir kapı vardır (Şekil 20d). Türbenin alçı kabartmalarla süslenmiş bir mihrabı vardır (Şekil 20a).

Şekil 20a, 20b, 20c, 20d, 20e. Tahir ve Zühre Mescidi (Kişisel arşiv)

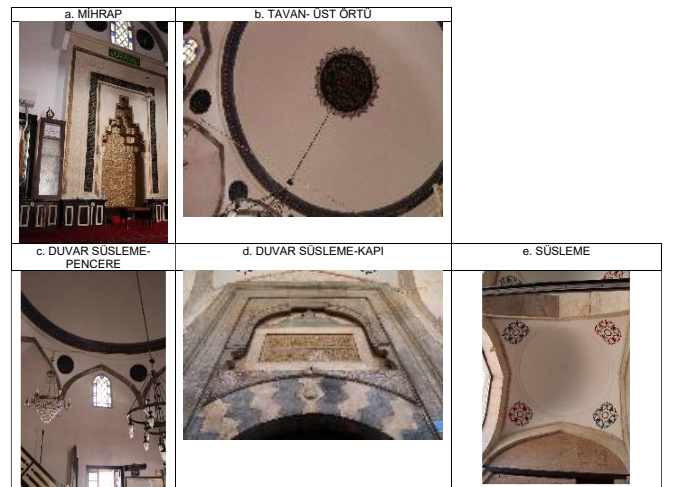
İslam mimarisi tarzında inşa edilen Alaeddin Camii, ahşap ve toprakla kaplıdır. İçi bir sütun ormanını andırmaktadır. Bizans ve Klasik dönemlere ait 41 adet mermer sütundan oluşmaktadır (Şekil 21c). Bir caminin en ilginç yönlerinden

biri minberdir. Minber abanoz ağacından yapılmıştır ve Anadolu Selçuklu ahşap işçiliğinin en güzel örneklerinden biridir (Şekil 21b). Çinili mihrabın önünde kiremitli kubbe ile örtülü bir alan bulunmaktadır. Mihrap ve kubbesinin çinileri kısmen dökülmüştür (Şekil 21a).

Şekil 21a, 21b, 21c, 21d, 21e, 21f. Alaeddin Camii (Kişisel arşiv)

Pir Mehmet Paşa Camii'nin inşasında kesme taş ve moloz kullanılmıştır. Camilerin cephe köşelerinde, minare kaidelerinde, pencere sövelerinde ve son cemaat yerini oluşturan kemerlerde kesme taş tercih edilmiştir. Son cemaat yeri kemerlerini birbirine bağlayan sütunlar mermerden olup, harim alanın girişi mermerle kaplanmıştır. Mahfil, minber ve vaaz kürsüsü ahşaptır. Kuzey cephede alt pencere ve üst pencere kaplamalarında da ahşap kullanılmıştır (Şekil 22c). Mihrap alçıdan yapılmıştır (Şekil 22a). Üst pencere çerçeveleri ve alt pencerelerin sivri kemerleri ile minare gövdesi dışında tuğla malzeme görülmektedir. Yapının minaresinde çini malzeme kullanılmıştır. Son cemaat yeri ve harim ile minarenin külahını örten kubbe kurşunla kaplanmıştır.

Şekil 22a, 22b, 22c, 22d, 22e. Piri Mehmet Paşa Camii (Kişisel arşiv)

Selçuklu mescitleri ve camileri ile Osmanlı camileri tek tek incelendikten sonra karşılaştırmalı tipoloji tabloları

oluşturulmuştur. Bu tablolardan ilkinde mekan organizasyon sınıflandırması yapılmıştır. Yapı form ve boyutları kapsamında bir tipoloji çizilmiştir. Buna göre kare planlı Selçuklu mescit ve camilerinin tamamına yakınının boyutlarının 5,6 ve 7m. olduğu görülmüştür. Kare şeklindeki planlar "K" harfi ile isimlendirilmiştir. Bir kenarı 5m. olan kare plan "5K" olarak isimlendirilmiştir. Dikdörtgen boşluklar kenarlarının oranına göre "D" harfi ile isimlendirilmiştir. Buna göre boyutlarının oranı 1/2 olan bir dikdörtgen plana "1/2D" adı verilmiştir. En fazla 2/3 oranında dikdörtgen planların olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1. Mekan Organizasyon Tipolojisi

Mekan Organizasyonu					
		Abdulaziz	Erdemsah	Sekerfürus	Tercüman
Selçuklu Mescitleri	Tek Mekanlı	 7K	 6K	 7K	 6K
	İki Mekanlı	Hoca Hasan 7K + 1/3 D			
	Üç Mekanlı	 2/3 D + 2/3 D 2/3 D	 7K + 1/2 D 2/3 D	 5K + 5K 2/3 D	 6K + 3K 2/3 D
Selçuklu Camileri	İki Mekanlı	İplikçi 5K + 1/2 D		Sahip Ata 20K + 1/2 D	
	Üç Mekanlı	Şems Tebrizi 6K + 1/3 D 2/3 D			
	Osmanlı Camileri	Aziziye 20K + 1/6 D		Kapu 32K + 1/6 D	
Osmanlı Camileri	İki Mekanlı	Serafettin 20K + 1/6 D			
	Üç Mekanlı	Piri Mehmet Paşa 5K + 5K + 11K			

İkinci tabloda kubbeli mescit ve cami yapılarının tipolojisi çıkarılmıştır. Bu tabloya göre kubbeler, kubbe çap ölçüleri kapsamında "KB" harfi ile isimlendirilmiştir. 5m. çapındaki kubbeye "5KB" adı verilmiştir. Tabloya bakıldığında en fazla 5m. çapında kubbelerin olduğu görülmektedir. Cami yapılarının kubbe çapları mescitlerin kubbe çaplarından daha büyüktür. En büyük çap 9m.'dir (Tablo 2).

Tablo 2. Kubbe Tipolojisi

Kubbeler					
		Abdulaziz	Beyhekim	Bulgur Tekke	Erdemsah
Selçuklu Mescitleri	Hoca Hasan	 4KB	 4KB	 4KB	 3KB
	Sekerfürus	 5KB	 4KB	 3KB	 3KB
Osmanlı Camileri	Aziziye	 9KB	 5KB	 9KB	 6KB
	Piri Mehmet Paşa	 9KB	 5KB	 9KB	 6KB

Üçüncü tabloda pencere formu kapsamında bir tipoloji tablosu çıkarılmıştır. Pencere "P" harfiyle isimlendirilmiştir. Form değişikçe yeni bir numara verilmiş ve sıralama yapılmıştır. Örneğin, kare pencereye "P1", dikdörtgen pencereye "P2", kemerli pencereye "P3" adı verilmiştir. Pencere boyutlarına bakıldığında farklı oranların olduğu gözlenmiştir. Selçuklu'dan Osmanlı'ya geçiş sürecinde cephe kaplama ve süslemelerinde artış gözlenmektedir. Pencere şemalarına ve oranlarına bakıldığında Selçuklu mescitlerinden 9 tanesinin (Abdulaziz, Erdemsah, Hacı Hasan, Hoca Hasan, Bulgur Tekke, Kadı İzzettin, Şekerfürus, Tercüman, Tahir ve Zühre Mescidi) karma pencere düzenine sahip olduğu tespit edilmiştir. Kare pencereler ve 1/2 oranlı pencereler bir arada kullanılırken, hemen hepsinin kemerli pencere kompozisyonuna sahip olduğu görülmüştür. Sadece Beyhekim Mescidi 1/2 pencerelidir. Selçuklu camilerinden 3 tanesinde (Alaeddin, İplikçi, Şems Tebrizi Camileri) pencere oranları 1/2'dir. Yalnız Sahip Ata Camii'nde pencere oranı 1/1.5'tir. Hemen hemen tüm Osmanlı camilerinin pencere oranları 1/2 iken, sadece son dönem Osmanlı camilerinden Aziziye Camii'nin pencere oranları 1/2,5'tir (Tablo 3).

Dördüncü tabloda Konya'da belirlenen Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerine ait cami ve mescitlerin süslemeleri, mihrap ve minber elemanları incelenmiştir. Mihrap, minber ve süslemelere bakıldığında farklı durumların olduğu gözlenmiştir. İncelenen camilerin ve mescitlerin hepsinde mihrap ve minber olmasına karşın 7 tanesinin mihrabı özgün değildir. Bulgur Tekke Mescidi'nin mihrabı kısmen özgün olmasına karşın Piri Mehmet Paşa Camii'nin mihrabı boyanmıştır. 12 tanesinin minberi özgün değildir ve Piri Mehmet Paşa Camii'nin minberi boyanmıştır. Süsleme açısından bakıldığında ise sadece Abdulaziz, Kadı İzzettin ve Tercüman Mescidi'nde süsleme yoktur. Diğer cami ve mescitlerde süsleme bulunmaktadır (Tablo 4).

Tablo 3. Pencere Tipolojisi

Pencereler				
Selçuklu Mescitleri	Abdulaziz	Beyhekim	Bulgur Tekke	Erdemşah
	P1 P3 P4	P1 P2 P4	P2 P3 P4	P1 P2
Selçuklu Camileri	Hacı Hasan	Hoca Hasan	Kadı İzzettin	Şekerfûrus
	P2 P4 P5	P2 P4	P2	P2 P3 P6
Osmanlı Camileri	Tahir ve Zühre	Tercüman		
	P3 P4	P3		
Selçuklu Camileri	İplikçi	Schip Ata	Sems Tebrizi	
	P2 P3	P2	P1 P2	
Osmanlı Camileri	Aziziye	Kapu	Selimiye	Serafettin
	P3	P2 P5	P2 P4 P5	P2 P3 P4 P5

Tablo 4. Mihrap, Minber ve Süslemeler

Yapılar	Mihrap	Minber	Süslemeler
Abdulaziz Mescidi	Var (özgün değil)	Var (özgün değil)	Yok
Alaeddin Camii	Var	Var	Var
Aziziye Camii	Var	Var	Var
Beyhekim Mescidi	Var (özgün değil)	Var (özgün değil)	Var
Bulgur Tekke Mescidi	Var (kısmen özgün)	Var (özgün değil)	Var
Erdemşah Mescidi	Var (özgün değil)	Var (özgün değil)	Var
Hacı Hasan Camii	Var	Var (özgün değil)	Var
Hoca Hasan Mescidi	Var	Var (özgün değil)	Var
İplikçi Camii	Var (özgün değil)	Var (özgün değil)	Var
Kadı İzzettin Camii	Var (özgün değil)	Var (özgün değil)	Yok
Kapu Camii	Var	Var	Var
Piri Mehmet Paşa Camii	Var (boyanmış)	Var (boyanmış)	Var
Sahip Ata Camii	Var	Var (özgün değil)	Var
Selimiye Camii	Var	Var	Var
Şekerfûrus Mescidi	Var (özgün değil)	Var (özgün değil)	Var
Şerafettin Camii	Var	Var	Var
Tahir ile Zühre Mescidi	Var	Var (özgün değil)	Var
Tercüman Mescidi	Var (özgün değil)	Var (özgün değil)	Yok

Konya Selçuklu camilerinde son cemaat yeri ve harimin üst kapakları ile üst örtü elemanlarında kalem işi süslemeler görülmektedir. Harimde kubbeler, kubbe alınlıkları, geçiş elemanları, kemerler, pencere ve kapı söveleri, minber, mahfil ve mihrap görülmektedir. Alçı, ahşap ve taş üzerine süslemeler uygulanmıştır.

Konya Selçuklu camilerinde mihrap, minber, mahfil, kürsü, tavan, kapı ve pencere kanatlarında ahşap süslemeler bulunmaktadır. Çakma, oyma ve delik işi teknikleri kullanılarak süslemeler yapılmıştır. Geometrik desenler ve bitkisel motifler yaygın olarak görülmektedir.

Konya'daki incelenen camilerin işlevini kaybetmediği, iç mekân öğelerinin korunmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Buna rağmen çoğu minberlerin ve mihrapların özgünlüğünü koruyamadığı görülmüştür. Duvarlarda tarihi doku üzerine boya sürüldüğü görülmüştür. Pencereler ve kapılar genel olarak korunmuştur. Çini süslemeler zamanla tahribata uğramış ve yok olmuştur.

5. Sonuç

Tarihi yapı orijinal işlevini koruyarak kullanılmaya devam etse de günümüz yaşamının ve değişen konfor koşullarının anlaşılması iç mekanda bazı değişiklikler gerektirecektir. Birçok tarihi binada gerekli değişiklikler yapılmadan modern yaşam biçimleri mümkün değildir. Değişiklik veya eklemeler; özgün mekânın kapanmaması için yapının değerinden ödün vermeden ayırt edilebilen ve kaldırılabilen uygun bir tasarım anlayışını içeren yasal bir uygulamayı gerektirmektedir. Bu, binadaki yaşamın sürekliliğini sağlamakta ve kullanıma koruma ilkesini yerine getirmektedir.

Vaziyet planları incelendiğinde, analizleri yapılan yapıların 6 tanesinin sokak ile doğrudan ilişki kurduğu gözlemlenmiştir. Sokak ile doğrudan ilişki kuran yapıların ölçeğinin diğer yapılara oranla daha küçük olduğu söylenebilir. 3 yapının kendine ait sınırlandırılmış yeşil alanlı bahçesi bulunmaktadır. Selçuklu mescitlerinin yükseklikleri boyutlarıyla doğru orantılıdır. Mahalle mescitlerinin yakın çevresinde yüksek kotlu yapılar mevcuttur. Bu yapılar mescitlerin güneşlenmesine engel olmaktadır.

Selçuklu yapılarının birçoğu mevcutta, bulunduğu arazi ya da yol kotundan aşağıda bulunmaktadır. Zaman içerisinde yol ve sokaklardaki katmanların artması sebebiyle yapıların yol kotundan aşağıda kaldığı söylenebilir. Selçuklu yapılarının çoğunun duvarlarla çevrili özel alanı bulunurken, sokak ile doğrudan ilişki kuranları da mevcuttur. Osmanlı yapılarının çoğu yakın çevresinden bağımsızdır.

Sonuç olarak, belirlenen yapıların tipolojik analizleri Konya'daki özellikle Selçuklu yapılarına ilişkin literatürü destekler durumdadır. Selçuklu yapılarının yer aldığı diğer şehirlerde de bu bağlamda tipolojik analizler yapılarak karşılaştırmalı incelenebilir.

Ayrıca, belirlenen yapıların mevcut durumları analiz edildiğinde, dış kale dışında yer alan Selçuklu mahalle mescitlerinin de varlığı düşünülerek kültürel miras niteliği taşıyan bu yapıların yakın çevrelerinin planlanmasında değişiklikler yapılmalıdır. Yapıların çoğu güvenlik sebebiyle yalnız namaz saatlerinde ziyarete açık bırakılmaktadır. Yakın çevredeki yapılaşma bu mescitlerin ölçek olarak ön plana çıkmasını sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmeli ve güvenliği gün boyu sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- Baykara, T. (1998). Türkiye Selçukluları Devrinde Konya. Konya: Arı Ofset Matbaacılık.
- Baykara, T. (2002). Konya. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 26, s. 182-187.
- Baş, A. (2006). Konya'daki Osmanlı Camileri, Osmanlı Döneminde Konya. ed. Yusuf Küçükdağ, 251-276. Konya: Konya Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Çağlar, S. (2018). Kamu Yapılarının Toplumsal Bellekteki Yeri: Konya Kent Merkezi Örneği (Alaeddin-Mevlana Aksı). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi.

- Çini, N. (2019). Selçuklularda Mimari Hayat. Sinop: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Genel Türk Tarihi, Yarıyıl Semineri.
- Dursun, Ş. ve Duran, R. (2018). Anadolu Selçukluları Dönemi Konya Ticaret Yolları. Konya Kitabı XVI. ed. Abdülkadir Buluş, 127-146. Konya: Ticaret Odası Yayınları.
- Karpuz, H. (2001). Anadolu Selçuklu Mimarisini. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Kuban, D. (2002). Selçuklu Döneminde Anadolu Sanatı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özakın, R. (1998). Konya'daki Tek Kubbeli Selçuklu Camilerinin Tarihi Gelişimi, Mimari Özellikleri, VII. Ulusal Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Ter, Ü. ve Özbek, O. (2005). Kent Merkezlerinin Oluşumunda Alansal Gömülülük: Konya Tarihi Kent Merkezi. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 20(4).
- Turan, Ş. (2018). Türk Mimarisinde Kullanılan Kubbeye Geçiş Elemanları; 13. YY. Anadolu Selçuklu Dönemi Konya Mahalle Mescitleri Örneği. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi.